

Asia: VN/31537/2024

Lausuntopyyntö vesienhoitoasetuksen muuttamista koskevasta luonnoksesta ja ympäristöarvioinnista

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Ympäristöministeriö on pyytänyt lausuntoa vesienhoidon järjestämisestä annetun asetusmuutoksen luonnoksesta ja sen ympäristöarvioinnista. Asetusmuutoksen tavoitteena on edistää vesien hyvän tilan tai vesille asetetun muun ympäristötavoitteen saavuttamista. Asetusmuutoksella täsmennetään sitä, miten vesienhoidon ympäristötavoitteita arvioidaan vesienhoidon suunnittelussa ja lupaharkinnassa yksittäisten hankkeiden vaikutusten arvioinnissa.

Yhdistyksen käsityksen mukaan asetusuudistuksessa on kyse mm. tarkennuksista, jotka liittyvät vesien tilatavoitteisiin ja heikentämättömyysvaatimuksiin. Asetusluonnoksessa tai sen perusteluissa ei ole kuitenkaan erikseen mainittu pienten, luokittelemattomien vesimuodostumien heikentämättömyyden vaatimusta, mistä on jo olemassa EUTI:n ns. Sweetman-ratkaisu ja vielä suomalainen ennakkopäätös KHO 2025:1. KHO on soveltanut nyt ensimmäistä kertaa Unionin tuomioistuimen em. ennakkopäätöstä, joka tietyin ehdoin kieltää pienten vesien tilan heikentämisen.

Ympäristöministeriö on HE 175/2024 koskevassa lausuntopalautteessaan 19.11.2024 todennut, että käytännössä EUTI:n ennakkoratkaisu tarkoittaa, että vesimuodostumaksi rajaamattomien pienvesien osalta vesipuidedirektiivin 4 artiklassa määritellyt ympäristötavoitteet eivät suoraan koske näitä pienvesiä. KHO:n ennakkoratkaisuun ei ole otettu kantaa.

Näiden ennakkoratkaisujen merkitystä ja vaikutuksia ympäristötavoitteiden saavuttamiseen ei ole arvioitu, mitä voitaneen pitää puutteena.

KHO:n päätösaineistosta käy ilmi, että Varsinais-Suomen ELY-keskuksen käsityksen mukaan hyvän tilan tavoite koskee kaikkia vesiä, myös pienialaisia pintavesiä, joita ei ole luokiteltu. Luokittelemattomilla vesistöillä on lisäksi suora vaikutus niiden alapuolisten luokiteltujen vesimuodostumien tilaan, mikä on otettava huomioon lupaharkinnassa. On ristiriitaista, että vesimuodostumat tulisi saada mahdollisimman hyvään tilaan samalla, kun niiden yläpuolisissa vesistön osissa ei ole mitään tilatavoitetta. Unionin tuomioistuimen tuomio tukee ELY-keskuksen käsitystä siitä, että pieniin pintavesiin kohdistuvat vesistöpäästöt eivät välillisestikään saa johtaa siihen, että luokiteltuja pintavesimuodostumia koskeviin sitoviin vesienhoidon tavoitteisiin ei päästä.

Korkein hallinto-oikeus totesi, että lupaharkinnassa on arvioitava, miten toiminnan vaikutukset luokittelemattomiin vesistöihin vaikuttavat edelleen niiden alapuolisten luokiteltujen pintavesimuodostumien tilaan. Näin ollen merkittäväksi katsottava pilaantuminen tai sen vaara myös luokittelemattomassa vesistössä muodostaa jo sellaisenaan ympäristöluvan myöntämisen esteen.

Mikäli luokittelemattomien vesien tilan seurannasta vesienhoidossa ei anneta tarkempia määräyksiä tai ohjeita, niiden tila jää ilmeisesti lupamenettelyssä tai oikeuskäytännössä tapauskohtaisesti arvioitavaksi, mitä ei voida pitää hyvänä ratkaisuna ennakoitavuuden ja vesien heikentämättömyysvaatimuksen kannalta. Tämä on osin ristiriidassa vesienhoitolain 20 b §:n kanssa, jonka mukaan ”hankkeen tai toiminnan vaikutuksia arvioitaessa on otettava huomioon vesienhoitosuunnitelmassa esitetyn lisäksi muut ajantasaiset tiedot vesimuodostuman tilasta”. Epäselväksi jää, tulisiko vesienhoitosuunnitelmassa kuitenkin arvioida riittävässä määrin ja saatavissa olevin tiedoin myös pienten vesien tilaa.

Vesipuidedirektiivin soveltamisesta pienialaisiin vesistöihin olisi säädettävä asetuksessa erikseen EUTI:n ratkaisua noudatellen. Nykyinen ELY-keskusten sisäisiin ohjeisiin perustuva käytäntö (hallinnollisen taakan rajaaminen) ei liene lainkäytön kannalta kestävä ratkaisu. Hallinnollisilla ohjeilla ei voida antaa kansalaisia tai toiminnanharjoittajia sitovia määräyksiä, kuten esim. vesimuodostumien rajaamista pinta-alan perusteella tilatavoitteiden ulkopuolelle. Valtuutus tähän tulisi erikseen antaa lakiin tai asetukseen perustuen.

Julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan perustuslain 20 §:n mukaisesti jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöönsä koskevaan päätöksentekoon sekä 22 §:n mukaisesti turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Toimivaltaisilla viranomaisilla on suoraan perustuslaista johdettavissa oleva velvoite järjestää perusoikeuskytkentäiset tehtävänsä kaikissa tilanteissa. Budjettirajoitteella ei voida rajoittaa lakisääteisten palveluiden saatavuutta (esim. PeVL 26/2017 vp).

Vesienhoidon kannalta on keskeistä tuoda selkeästi esiin, koskevatko vesienhoidon tavoitteet nykyisin vesienhoitosuunnitelmissa luokiteltujen vesimuodostumien lisäksi myös luokittelemattomia pieniä vesimuodostumia, joiden tilan tunnistaminen on lupaharkinnassa joka tapauksessa oleellista.

Luonnokseen jää edellä olevan perusteella selkeä puute luokittelemattomien vesistöjen suojelun osalta.

Hämäläinen Olli
Luhalahden Pitkäjärven suojeluyhdistys ry